

شرایط و ویژگی‌های نمایندگان مجلس شورای اسلامی

مقدمه:

وقتی سخن از شجاعت، آزادی، دیانت، هوشیاری، تقوا و وارستگی نمایندگان مجلس شورای اسلامی به میان می‌آید، اولین کسی که نامش به ذهن خطور می‌کند، شهید سیدحسن مدرس است، کسی که تجسم پیوند میان دین و سیاست بود. البته کم نبوده‌اند کسانی که به مجلس شورای اسلامی چونان سنگری برای دفاع از ارزش‌های اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران نگریسته‌اند و دفاع از آن و ایستادگی در مقابل دشمنانش را وظیفه خود دانسته‌اند، اما ویژگی شهید مدرس این است که در دوره خفقان ستمشاهی و در عصر مظلومیت اسلام، مردانه در مقابل نامردان ایستاد و جان عزیز خویش را تقدیم کرد. به مناسبت دهم آذرماه، سالگرد شهادت شهید مدرس و روز مجلس نگاهی می‌اندازیم به ویژگی‌های نمایندگان مجلس شورای اسلامی در کلام حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری و نیز شرایط و ویژگی این نمایندگان در قانون اساسی.

شرایط و ویژگی نمایندگان مجلس شورای اسلامی در قانون اساسی

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران درباره ویژگی‌ها و شرایط نمایندگان مجلس شورای اسلامی به صراحت سخنی گفته نشده است. در اصل ۶۲ آمده است:

«شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و کیفیت انتخابات را قانون معین خواهد کرد.»

اما از سوگندنامه نمایندگان مجلس می‌توان استفاده کرد که نمایندگی مجلس شورای اسلامی مسئولیتی خطیر و حساس است و نمایندگان باید برخوردار از ویژگی‌های مهمی باشند. در اصل ۶۷ آمده است:

«نمایندگان باید در نخستین جلسه به ترتیب زیر سوگند یاد کنند و متن قسم‌نامه را امضا نمایند:

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

من در برابر قرآن مجید به خدای قادر و متعال سوگند یاد می‌کنم و با تکیه بر شرف انسانی خویش تعهد می‌نمایم که پاسدار حریم اسلام و نگهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی ملت ایران و مبانی جمهوری اسلامی باشم، ودیعه‌ای

را که ملت به ما سپرده به عنوان امینی عادل پاسداری کنم و در انجام وظایف و کالت، امانت و تقوا را رعایت نمایم و همواره به استقلال و اعتلای کشور و حفظ حقوق ملت و خدمت به مردم پایبند باشم، از قانون اساسی دفاع کنم و در گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تأمین مصالح آن‌ها را مدنظر داشته باشم.»

ویژگی‌هایی که از این سوگندنامه می‌توان استفاده کرد به قرار زیر است:

الف) پاسدار حریم اسلام بودن

ب) نگهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی بودن

ج) حافظ و نگهبان مبانی جمهوری اسلامی ایران بودن

د) امین و عادل بودن

ه) امانت‌دار بودن

و) با تقوا و پرهیزکار بودن

ز) متعهد و پایبند به استقلال و اعتلای کشور بودن

ح) حافظ حقوق ملت و تأمین‌کننده مصالح آن‌ها بودن

ط) خدمتگزار مردم بودن

ی) مدافع قانون اساسی بودن

ک) رعایت تقوا و تعهد در گفته‌ها، نوشته‌ها و اظهارنظرها

م) آزادخواه بودن

ممکن است گفته شود که در اصل مزبور، امور بالا به عنوان ویژگی‌های نمایندگان بیان نشده است بلکه در سوگندنامه برای پایبندی به آن‌ها سوگند یاد شده است، پاسخ این است که اگر کسی در حد و اندازه‌ای نباشد که بتواند به این امور و تعهد و پایبندی داشته باشد نمی‌تواند به آن‌ها سوگند یاد کند. پیشینه و روحیه فرد باید به گونه‌ای باشد که بتوان این سوگند را از او پذیرفت. کسی که سوگند یاد می‌کند به عنوان امینی عادل از ودیعه‌ای

که مردم به او سپرده‌اند پاسداری کند باید امانتداری و عدالتمداری را در رفتار او مشاهده کرد و پیشینه او نیز گواه این امر باشد.

اما کسی که پیشینه و حال او از فسق و خیانت حکایت دارد، نمی‌تواند چنین سوگندی را بخورد و اگر هم بخورد پذیرفته نخواهد بود و یا کسی که سوگند می‌خورد پاسدار حریم اسلام و نگاهبان دستاوردهای انقلاب اسلامی و مبانی جمهوری اسلامی باشد، باید پیشینه و حال او از پایبندی و التزام قلبی و عملی او نسبت به اسلام و انقلاب و مبانی جمهوری اسلامی مانند ولایت فقیه و قانون اساسی و استقلال و آزادی حکایت کند و یا کسی که سوگند می‌خورد از قانون اساسی دفاع خواهد کرد، باید خود معتقد به قانون اساسی باشد؛ وگرنه چگونه می‌خواهد از قانون اساسی دفاع کند و یا کسی که سوگند می‌خورد در تمام گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرها، استقلال کشور و آزادی مردم و تامین مصالح آن‌ها را مدنظر داشته باشد، باید گفته‌ها و نوشته‌ها و اظهارنظرهایش در قبل از نمایندگی از صحت این ادعا حکایت کند. بنابراین کسی که در اظهارات و گفته‌ها و نوشته‌هایش به گونه‌ای استقلال و مصالح مردم و مبانی جمهوری اسلامی را مورد خدشه قرار می‌داده است، صلاحیت نامزدی برای نمایندگی مجلس را نخواهد داشت.

در قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز ویژگی‌های مهمی برای داوطلبین نمایندگی مجلس ذکر شده است.

در ماده ۲۸ این قانون شرایط نامزدی در انتخابات مجلس شورای اسلامی به شرح زیر آمده است.

«اعتقاد و التزام عملی به اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران

تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران

ابراز وفاداری به قانون اساسی و اصل متری ولایت مطلقه فقیه

داشتن حداقل مدرک فوق دیپلم و یا معادل آن

داشتن سوء شهرت در حوزه انتخابیه

سلامت جسمی در حد برخوردار از نعمت بینایی، شنوایی و گویایی

حداقل سن ۳۰ سال تمام و حداکثر ۷۵ سال تمام.»

در ماده ۳۰ همین قانون موانع داوطلب شدن به شرح زیر ذکر شده است:

کسانی که در جهت تحکیم مبانی رژیم سابق نقش موثر داشته‌اند.

ملاکین بزرگ که زمین‌های موات را به نام خود به ثبت رسانده‌اند.

وابستگان تشکیلاتی و هواداران احزاب، سازمان‌ها و گروه‌هایی که غیرقانونی بودن آن‌ها از طرف مقامات صالحه اعلام شده است.

کسانی که به جرم اقدام علیه جمهوری اسلامی ایران محکوم شده‌اند.

محکومیت به ارتداد به حکم محاکم صالحه قضایی.

مشهورین به فساد و متجاهرین به فسق.

محکومین به حدود شرعی، مگر آن که توبه آنان ثابت شده باشد.

قاچاقچیان و کسانی که به حکم دادگاه مشمول اصل چهل و نهم قانون اساسی باشند.

وابستگان به رژیم سابق از قبیل اعضای انجمن‌های شهر و شهرستان و وابستگان به تشکیلات فراماسونری و هیات ریسه کانون‌های حزب رستاخیز و حزب ایران نوین و اعضای فعال آن‌ها، نمایندگان مجلس سنا، شورای ملی سابق و ماموران ساواک.

محکومین به جنایت و کلاهبرداری، اختلاس و ارتشاء و غصب اموال دیگران و محکومین به سوءاستفاده مالی به حکم محاکم صالحه قضایی.»

بنابراین حق داوطلبی نمایندگی مجلس، مستلزم وجود مقتضی (شرایط ماده ۲۸) و فقدان موانع (امور مذکور در ماده ۳۰) است. هر چند داوطلبی نمایندگی مجلس حق همگانی است ولی لایشرط نیست، هم به شرط شیء است و هم به شرط لا.

بررسی وظایف و اختیارات نمایندگان مجلس شورای اسلامی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز حکایت از خطیر بودن سمت نمایندگی می‌کند. در اصول متعدد قانون اساسی اختیارات و وظایف بسیار مهمی برای نمایندگان ذکر شده است که یقیناً هر کس نمی‌تواند عهده‌دار آن‌ها باشد. برای عهده‌دار شدن آن‌ها شرایط سنگین و صلاحیت‌های بالایی لازم است. در اینجا به پاره‌ای از این وظایف و اختیارات اشاره می‌کنیم:

الف: وضع قانون در عموم مسایل در حدود مقرر در قانون اساسی

ب: شرح و تفسیر قوانین عادی

ج: تصویب لوایح و طرح‌های قانونی

د: حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور

ه: تصویب عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی

و: برقراری حکومت نظامی با شرایط خاص

ز: تغییر در خطوط مرزی با شرایط خاص

ح: تصویب استخدام کارشناسان خارجی با شرایط خاص

ط: حق اظهارنظر در همه مسایل داخلی و خارجی کشور

ی: آزادی در اظهارنظر و رای و مصونیت از تعقیب یا توقیف

ک: دادن رای اعتماد به هیات وزیران

م: حق سوال از رئیس‌جمهور و وزرا

ن: حق استیضاح وزیر یا هیات وزیران

س: رسیدگی به شکایات درباره قوه مجریه و قضاییه

ع: رای به عدم کفایت رئیس‌جمهور

ف: تصویب همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آرای مردم در مسایل بسیار مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی

شرایط و ویژگی‌های نمایندگان مجلس از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره)

حضرت امام خمینی(ره) درباره ویژگی‌ها و شرایط نمایندگان مجلس شورای اسلامی بیانات روشنفکرانه‌ای دارد که به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

«کسانی را انتخاب کنید که صددرصد مسلمان و معتقد به احکام اسلام و معتقد به اجرای احکام اسلام و مخالف با مکتب‌های انحرافی و معتقد به جمهوری اسلامی باشد.» (۱)

«من متواضعانه از شما می‌خواهم... . اشخاص متعهد غیرمنحرف از صراط مستقیم الهی را در نظر بگیرید و سرنوشت اسلام و کشور خود را به دست کسانی بدهید که به اسلام و جمهوری اسلامی و قانون اساسی معتقد و نسبت به احکام نورانی الهی متعهد باشند و منفعت خود را بر مصلحت کشور مقدم نمانند.» (۲)

«وصیت اینجانب به ملت در حال و آینده آن است که... در هر دوره از انتخابات، وکلاء دارای تعهد به اسلام و جمهوری اسلامی که غالباً بین متوسطین جامعه و محرومین می‌باشند و غیرمنحرف از صراط مستقیم به سوی غرب یا شرق و بدون گرایش به مکتب‌های انحرافی، و اشخاص تحصیل کرده و مطلع بر مسایل روز و سیاست‌های اسلامی به مجلس بفرستند.» (۳)

«... بعد از آن نیز که مجلس شورا پیش می‌آید باز هم افراد سالم، به افراد وطن‌خواه، افراد وطن‌دوست، افرادی که نه شرقی می‌باشند و نه غربی، بلکه در صراط مستقیم اسلامیت و انسانیت باشند، انتخاب کنید و به آن‌ها رای بدهید.» (۴)

«مجلس اشخاص سیاسی لازم دارد، اشخاص اقتصاددان لازم دارد، اشخاص سیاستمدار لازم دارد، اشخاص مطلع بر اوضاع جهان لازم دارد.» (۵)

«امید است ملت مبارز متعهد، با مطالعه دقیق در سوابق اشخاص و گروه‌ها، آراء خود را به اشخاصی دهند که به اسلام عزیز و قانون اساسی وفادار باشند و از تمایلات چپ و راست مبرا باشند و به حسن سابقه و تعهد به قوانین اسلامی و خیرخواهی امت معروف و موصوف باشند. باید ملت شریف بدانند که انحراف از این امر مهم اسلامی خیانت به اسلام و کشور است و موجب مسئولیت عظیم.» (۶)

«انتخاب اصلاح برای مسلمین، یعنی انتخاب فردی که تعهد به اسلام و حیثیت آن داشته باشد.» (۷)

«اصلاح، شخصی است که تعهد به اسلام دارد، اعتقاد به قوانین اسلامی دارد و در مقابل قانون اساسی خاضع است و اصل صد و دهم آن را که راجع به ولایت فقیه است معتقد است و وفادار است نسبت به او...» (۸)

«رای خود را به شخصی که دارای بصیرت در امر دین و دنیا و منزله از گرایش به شرق و غرب و مکتب‌های انحرافی و دارای دید سیاسی است بدهید.» (۹)

«نماینده مجلس باید جمهوری اسلامی را قبول داشته باشد و از مسایل روز اطلاع داشته باشد.» (۱۰)

«باید به اشخاصی که احتمال انحراف در آنان می‌رود رای ندهند، چه احتمال انحراف عقیدتی، اعمالی یا اخلاقی... به چنین اشخاصی نمی‌شود اعتماد کرد و رای به آنان موجب مسئولیت خواهد بود.» (۱۱)

«کسانی را که انتخاب می‌کنید باید مسایل را تشخیص دهند، نه از افرادی باشند که اگر روس یا آمریکا یا قدرت دیگر تشر زد بترسند، باید بایستند و مقابله کنند.» (۱۲)

«یک اشخاصی که امین هستند، اشخاصی که معروف هستند پیش مردم به امانت، به دیانت، به خدمت به مردم، آن‌ها را تعیین کنند.» (۱۳)

فرمایش‌های امام در باب شرایط و ویژگی‌های نمایندگان مجلس فراوان است و آن‌چه که آورده شد تنها بخشی از آن است.

آن‌چه که با تأمل در این فرمایش‌ها به دست می‌آید این است که حضرت امام برای نمایندگان مجلس ویژگی‌های زیر را لازم می‌داند:

الف: التزام و اعتقاد و وفاداری نسبت به اسلام و جمهوری اسلامی و قانون اساسی

ب: اعتقاد و وفاداری به اصل متری ولایت مطلقه فقیه

ج: امانتداری و تقوا و عدالت و تعهد

د: برخورداری از شعور سیاسی و آگاهی به زمان

ه: داشتن روحیه استقلال‌خواهی

و: داشتن تخصص و تجربه کافی

ز: حسن سابقه و شهرت

ح: نداشتن انحراف عقیدتی و اخلاقی و دینی

ط: داشتن روحیه شجاعت و دلیری

ی: ساده‌زیستی

ک: مردمی بودن و حامی توده فقیر و مستضعف و متوسط جامعه بودن

ل: برخورداری از آراستگی و تهذیب اخلاقی

م: وطن خواه و وطن دوست بودن

ن: داشتن بصیرت و آگاهی در دین و دنیا

شرایط و ویژگی های نمایندگان مجلس از دیدگاه مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری سخنان شیوا و رسایی در باب ویژگی های نمایندگان مجلس دارند. در این سخنان به صورت شفاف هم به ویژگی و خصلت های ایجابی و اثباتی و هم به ویژگی ها و خصلت های سلبی نمایندگان توجه داده اند که تنها بخشی از این بیانات را می آوریم:

«دنبال آدم های مومن و شجاع و انقلابی و کسانی که بتوانند قدرت این ملت را که در سایه ارزش های انقلاب است حفظ کنند باشید، کسانی که وقتی قوانینی می گذارند و موضعی می گیرند و نطقی می کنند همه در این جهت باشد. این طور آدمی شایسته آن است که به عنوان وکیل این ملت به مجلس شورای اسلامی برود، آن کسی که بفهمد امام (ره) چه می گفت، چه می خواست و چرا می خروشید.

وکیل آینده مجلس باید به دنبال راه امام و در خط او باشد. آن مرد بزرگ و انسانی که دشمنانش هم به عظمت و صداقت و شجاعت او اذعان و اعتراف می کردند. خط امام و ارزش ها و وصیت نامه او را فراموش نکنید. آن چه را که این ارزش ها به شما می آموزد آن ها را در آدمی سراغ کنید و وقتی پیدا کردید، قربه الی الله و محض رضای خدا نام او را در صندوق رای بیندازید...

آن کسی که اسلام را نمی پسندد و مقررات اسلامی را قبول نمی کند و برای خاطر دل بیگانگان و خوش آمد دیگران به انقلاب و ارزش های انقلاب خیانت می کند و یا به خاطر ترس از دیگران، به جای این که به ملت گرایش نشان دهد به دشمن گرایش نشان می دهد و آن کسی که تقوای لازم را ندارد و اهل معنویات نیست و اهل دنیاست و فقط برای نام و نشان و استفاده شخصی این مسئولیت را می خواهد او لایق و شایسته این کار نیست... این ملت آگاه و هشیار و خون داده و رنج کشیده اگر دیدند یک عنصر وابسته در مجلس است دست دراز می کنند و او را از مجلس درمی آورند و بیرون می اندازند...

نه این که برای مجلس متخصص لازم نیست. خیر! برای مجلس متخصص لازم است، اما ما امروز متخصص کم نداریم. من عرضم این است که رای ملت ایران! در میان همین دکترها و مهندسیین و متخصصان و کارشناسان،

بگردید و متدین را انتخاب کنید. به صرف ادعا اکتفا نکنید، باید متدین باشد، وقتی متدین شد آن وقت انسان احساس خاطر جمعی می‌کند.

دینداری که نبود وابستگی آسان می‌شود. آن کس که در تبلیغات انتخاباتی‌اش، شعارهایی را مطرح می‌کند که نه فقط رنگ و بوی دینی و انقلابی ندارد بلکه ضد مسایل دینی و انقلابی و ملی است آیا این‌ها خطر نیست که به مجلس بروند؟

این جور نماینده‌ای اگر به مجلس بیاید مجلس را خراب می‌کند، ملت را خراب می‌کند. کشور را هم خراب می‌کند، به درد نمی‌خورد. نماینده‌ای بیاید به سر کار که قبل از این که وارد مجلس بشود خود را وامدار دیگران کرده باشد و مجبور باشد که در مجلس وام آن‌ها را ادا کند، نان‌هایی به قرض گرفته باشد که حالا بخواهد در مجلس که رفت قرض خود را ادا کند، این نماینده به درد نمی‌خورد. اگر نماینده‌ای به مجلس برود که درک لازم را از مسایل کشور نداشته باشد، آگاهی لازم، سواد لازم، معرفت لازم را نداشته باشد، خوب این نماینده به درد نمی‌خورد...» (۱۴)

«در مجلس خوب، نماینده خوب حضور دارد و نماینده خوب یعنی نماینده مومن و شجاع و آگاه و دانا و دارای احساس مسئولیت و علاقه‌مند به کار بزرگی که به دوش او نهاده شده است.» (۱۵)

مقام معظم رهبری در مقاطع مختلف بیانات روشنگرانه‌ای درباره جایگاه مجلس شورای اسلامی داشته‌اند که بیانگر وظیفه سنگین نمایندگی و لزوم صلاحیت‌های بالا در نمایندگان است که به عنوان نمونه به یک مورد آن اشاره می‌کنیم:

«مجلس شورای اسلامی، نقطه امید نظام و مظهر اقتدار و اختیار ملت است. جایگاه مقدسی است که همیشه و در همه احوال می‌تواند و می‌باید رای و اراده ملت مسلمان و انقلابی را به کرسی بنشاند و مصلحت مردم را در شکل مقررات لازم‌الاتباع در بافت و رفتار نظام و حکومت، تضمین کند. خانه مردم و ملجأ دولت مردمی و مظهر ارزش‌های اسلام ناب محمدی(ص) و به تعبیر امام حکیم و فقیدمان، عصاره فضایل ملت است. در این مجلس، دور شدن از فضایل و پایبند شدن به اغراض شخصی و گروهی و آلوده شدن به هواهای سیاسی و نفسانی از هر کس که باشد مردود و محکوم است.

در این مجلس، رای باید تابع معرفت و بحث باید دور از تنازع و جدال باشد. در هر موضع‌گیری و هر سخنی باید رضایت خدا و مصلحت انقلاب و خواست و نیاز مردم در نظر گرفته شود. باید پاس نعمت بزرگ جمهوری اسلامی را بدارند و در اعمال و آراء و گفتار خود، خدا را حاضر و ناظر بدانند و مصلحت انقلاب و کشور را با هیچ چیز دیگر معاوضه نکنند... مجلس شورای اسلامی جایی است که امید ملت ما به آن نقطه است. این مجلس برای ملت سنگر است، اما سنگری در مقابل دشمنان. در مقابل آمریکا، در مقابل ضد انقلاب. آن کسی که مردم او را به این سنگر می‌فرستند. می‌فرستند تا در این سنگر از انقلاب دفاع کند.» (۱۶)